

חוק המישוש - מתיר חיפוש ללא חשד סביר

עד כה הותר לשוטרי לערוך חיפוש גופני רק אם התעורר אצלו חשד סביר שאדם נושא עימו נשק או סם מסוכן, או שאותו אדם ביצע עבירה מסוג פשע. בחסות המצב הביטחוני, הממשלה אישרה את "חוק המישוש" שיאפשר לראשונה לכל שוטר לבצע חיפוש על גופו של אדם שהוא סבור כי עומד לנהוג ב אלימות, או אפילו במקרים בהם הוא איננו סבור כן או מבלי שהתעורר כל חשד סביר לגביו כאמור - ובלבד שמדובר במקומות שהוגדרו מראש כמועדים לאירועי אלימות. עו"ד אסף דוק מסביר על חוק המישוש והסכנות שהוא מביא עימו לפגיעה בזכויות הבסיסיות של כל אחד מאיתנו.

חוק המישוש - הגברת הביטחון או הפחד?

לפני מספר ימים אישרה הממשלה את הצעת "חוק המישוש", אותה קידם בשנים האחרונות המשרד לביטחון הפנים. אישור הממשלה סלל את הדרך לקריאות בכנסת, כשעל פי הרכב הח"כים ולנוכח המצב הביטחוני קיים סיכוי גבוה שההצעה תעבור ותהפוך לחוק מן המניין. עיקרה של ההצעה הוא הרחבת סמכויות החיפוש של שוטרים על גוף האדם, וכן בבגדיו או בכליו, גם כאשר אין חשד סביר כי הוא נושא עימו נשק. כלומר, חוק המישוש מתיר לראשונה חיפוש גופני גם ללא חשד קונקרטי. לכאורה, מדובר בהצעה האמורה להגביר את הביטחון האישי של אזרחי ישראל, אך היא עלולה באותה המידה גם לפגוע בזכויותיהם הבסיסיות.

מהו חיפוש על גוף?

בפקודת סדר הדין הפלילי משנת 1969 מוגדר חיפוש על גוף כביצוע חיפוש על פני גוף האדם, בכליו או בבגדיו. מדובר בחיפוש שאינו פנימי או חיצוני בהגדרות חוק סדר הדין הפלילי, לפיו חיפוש חיצוני כולל גם צילום, בחינה חזותית של גוף עירום, בדיקות מעל לעור ולקוחות חומרים מעל הגוף. על כן, חיפוש על גוף אינו מונח נרחב ביותר אלא מתמקד בעיקר בבגדיו ובכליו של אדם, וכן בחיפוש ראשוני על גופו.

המצב עד כה

על מנת להבין את השינויים שביא עימו חוק המישוש יש להכיר את המצב בישראל עד לימים אלו. זאת, מאחר שחוק המישוש נועד לתקן את חוק סמכויות לשם שמירה על ביטחון הציבור משנת 2005, שעל פיו פעלו השוטרים עד כה. חוק זה מגדיר מספר מצבים ותנאים בהם יכול שוטר לבצע חיפוש על גופו של אדם. ראשית, בנקודות בדיקה וכניסה למרחבים ציבוריים כמו קניונים ותחנות הסעה, יכולים מאבטחים ושוטרים לקיים חיפוש על גוף. זאת, גם ללא חשד סביר לנשיאת נשק, סמים מסוכנים או לביצוע עבירה מסוג פשע בהתאם להגדרות סעיף 25 לפקודת סדר הדין הפלילי. בנוסף, בעת "חיפוש במקום" ניתן לקיים חיפוש על גוף, אך זאת רק בהתקיים חשד סביר להסתרת חפץ שאותו מחפשים או שרשאים לחפשו. במילים פשוטות, עד עתה יכלו שוטרים לבצע חיפוש על גוף ללא חשד סביר רק בנקודות הכניסה למרחבים ציבוריים מוגדרים.

כלל המרחב הציבורי

ומה באשר למרחב הציבורי בכללותו, כגון רחובה של עיר? ובכן, נכון להיום חיפוש על גוף בכל מקום שהוא מחייב חשד סביר לנשיאת נשק שלא כדין, להחזקת סמים מסוכנים או לביצוע עבירה מסוג פשע (ראו גם את התנאים לחיפוש גופני). המשמעות היא, שאם מבצע שוטר חיפוש על גוף במרחב הציבורי, ואין לו יסוד סביר לחשד הרי שמדובר בחיפוש לא חוקי. יחד עם זאת, החיפוש אכן יהיה

חוקי אם האדם הסכים מדעת לביצועו, לאחר שהובהרה לו זכותו לסרב וכי הסירוב לא יפגע בו בכל דרך שהיא (ראו בעניין זה את הלכת בן חיים).

ביטול מבחן החשד הסביר שהיה נהוג עד כה

עד כה, חוקיות החיפוש נבחנה לצד שאלת החשד הסביר שהסמיכה את המשטרה לבצע חיפוש בעוברי אורח תמימים. בית המשפט העליון, במסגרת הלכת בן חיים (רע"פ 10140/09), בחן מהו חשד סביר שמקיים עילת חיפוש לשוטרי וקבע בזאת הלשון: "מבחן החשד הסביר הוא בעיקר מבחן אובייקטיבי שבו נדרש בית המשפט להעריך את סבירות שיקול דעתו של השוטרי שערך את החיפוש לשם הכרעה בשאלת חוקיות החיפוש. יחד עם זאת, התנאים בהם יתקיים חשד סביר המצדיק עריכת חיפוש ללא צו שיפוטי אינם ניתנים להגדרה ממצה וחד משמעית. יישום המבחן מבוסס על נסיבותיו הפרטניות של כל מקרה ומקרה, על מידע שהיה בידי השוטרי בעת עריכת החיפוש ועל ניסיונו ושיקול דעתו המקצועיים של השוטרי שערך את החיפוש".

חוק המימוש ומשמעותו

כאמור, חוק המימוש מתקן את החוק משנת 2005 ומרחיב את סמכויותיהם של שוטרים בכל הנוגע למרחב הציבורי. במידה שיעבור החוק תהא לשוטרים סמכות לביצוע חיפוש על גוף גם אם לא התעורר בהם חשד הנוגע לנשיאת נשק או לשימוש בו. על פי ההצעה, מספיק כי בשוטרי יתעורר חשש כי אדם עומד לנהוג באלימות כדי לבצע את החיפוש, וזאת בהתבסס על מעשיו אל האדם ותחושתו האישית של השוטרי. ההצעה תופסת לגבי רשימה ארוכה של מקומות ציבוריים המוגדרים בה, וכן בקרבתם, או במקומות שהוכרו כמותרים לחיפוש על ידי מפקד המחוז. יחד עם זאת, על מנת לאזן מעט את הפגיעה בפרטיות האזרחים, מגביל החוק את החיפוש לכלי נשק (ובהם סכינים), ולא לסמים מסוכנים.

משמעות השינוי של החוק החדש

חשוב להבין כי חוק המימוש עומד להביא לשינוי משמעותי ביחסים המתקיימים בין שוטרים לאזרחים. אם עד כה חייב היה להתקיים חשד סביר בקרב השוטרי לנשיאת כלי נשק ולשימוש בו, הרי שמעתה יספיק חשש לביצוע פעולה אלימה כנגד אחרים. מהו אותו חשש ועל מה הוא מסתמך? ובכן, נראה כי מדובר ב-"תחושת הבטן" של השוטרי לגבי אדם מסוים, הנשענת על התרשמות סובייקטיבית ולא על כללים אובייקטיביים ומוגדרים. כלומר, כל אחד ואחת מאיתנו עלול להיות נתון לחיפוש על הגוף בעת שאנו הולכים ברחוב, בין אם אנו מצויים בתוך או ליד מקומות ציבוריים, התקהלויות, או אזור שהוכרו כמותרי לחיפוש על ידי מפקד המחוז. מי שלא ביקר במדינות בהם חוקים מעין אלו קיימים, עשוי להתקשות בהבנת חומרת הדברים. כעת, כל שוטרי יוכל לעכב אתכם לחיפוש גופני קבל עם ועדה וללא חשד סביר לנשיאת נשק, כשמלבד הפגיעה החמורה בפרטיות ובחופש האיש, נכנס אלמנט נוסף של רתיעה מפני שוטרים שיש בידיהם כוח רב מאוד.

ביקורות על חוק המימוש

כאמור, מטרתו המוצהרת של חוק המימוש היא לחזק את תחושת הביטחון של אזרחי ישראל, על ידי הקניית סמכויות נוספות לשוטרים, או למעשה - צמצום הכללים המחייבים אותם לביצוע חיפוש גופני. עמותות ואגודות העוסקות בזכויות האזרח מתנגדות להצעת החוק, וטוענות כי לאחר שנים בהם דשדשה ההצעה מנצלים המשרד לביטחון פנים והעומד בראשו את המצב הביטחוני לקידומה המהיר. אגודות אלו מציינות מחקרים המוכיחים כי ישנן אוכלוסיות שיהיו נתונות יותר לחיפוש, ובעיקר גברים בעלי צבע עור שחום, כהה ושחור. זאת, מאחר ש-"תחושת הבטן" של השוטרים, כמו כל אדם אחר, מושפעת מסטיגמות ודעות קדומות - דבר שיוביל לאפליה מהותית ביישום סמכות החיפוש.

06/12/2019

077-5006206

052-6885006

חוק המימוש - מתיר חיפוש ללא חשד סביר

חיפוש בלי חשד סביר מהווה פגיעה שאינה מוצדקת בזכויות הפרט של כולנו

אין ספק כי המצב הביטחוני הנוכחי תרם לקידומו של חוק המימוש, ושהחוק יוצר פגיעה בזכויות הפרט. בעוד שמטרתו היא לשפר את תחושת הביטחון כנגד מפגעים על רקע לאומני או אחר, הרי שהוא עלול להוביל דווקא לגברת החששות מצד האזרחים - אך הפעם מפני שכרון כוחם של אנשי המשטרה. הצעת החוק עלולה להצביע על כיוון מסוכן המקנה לשוטרים סמכויות נרחבות על חשבון זכויות האזרח, ואין לדעת להיכן המגמה תוביל והיכן תיעצר.

להתייעצות בנושא חיפוש בלתי חוקי שבוצע כלפיכם ניתן ליצור עימנו קשר בטלפון **052-6885006** או להשאיר פרטים באתר ונשמח לסייע ולהציע לכם מענה ופתרונות מקצועיים בהתאמה אישית. הפניה אינה כרוכה בהתחייבות כל שהיא מצדכם. סודיות מלאה מובטחת.